УДК 378:81`42
DOI https://doi.org/https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2025.104.16

Овчиннікова І. І., Леута О. І., Кравцова Ю. В., Матвєєва С. А., Макаренко Л. Л.

МОВНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ДИСКУРСУ: КОГНІТИВНІ, КОМУНІКАТИВНІ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ВИМІРИ

У статті висвітлено міждисциплінарні засади сучасної мовної освіти в умовах трансформації освітнього середовища України та глобалізованого світу. Автори досліджують три основні виміри, що визначають якість і результативність мовного навчання: когнітивний, комунікативний та лінгвокультурний.

У межах когнітивного підходу увагу зосереджено на ролі мислення, пам’яті, уваги, стратегій обробки мовної інформації, а також механізмах автоматизації мовленнєвих дій. Проаналізовано праці М. Уллмана, Р. Шіффріна та В. Шнайдера, які обґрунтовують ефективність використання мнемонічних прийомів, асоціативного мислення й нейрокогнітивних моделей. Комунікативний вимір визначається здатністю учнів до мовленнєвої взаємодії в автентичних соціокультурних ситуаціях. На основі теорій Д. Гаймса, К. Канала і М. Свейна розкрито структуру комунікативної компетентності, її складники та способи формування через діалог, рольову гру, проєктну діяльність. Наведено приклади впровадження комунікативного підходу в Україні (Концепція НУШ, Британська Рада, інтегровані курси).

Лінгвокультурний вимір розглядається як важливий інструмент формування міжкультурної компетентності, розвитку мовної особистості та засобу збереження культурної ідентичності.

Автори обґрунтовують потребу інтеграції елементів культури у вивчення іноземних мов з урахуванням ідей К. Крамш та положень CEFR. У статті підкреслено актуальність комплексного підходу до мовної освіти, заснованого на гармонійному поєднанні когнітивного аналізу, комунікативної практики та культурної рефлексії.

Доведено, що когнітивний підхід дає змогу активізувати мислення учнів, залучити пам’ять, увагу, аналітичні стратегії до процесу опрацювання мовного матеріалу. Комунікативна парадигма орієнтує на створення автентичних навчальних ситуацій, у яких мова виступає не як об’єкт вивчення, а як засіб досягнення цілей.

Ключові слова: *мовна освіта, когнітивна діяльність, комунікативна компетентність, міжкультурна свідомість, лінгвокультурологія, стратегія навчання, CEFR, мислення, культурна ідентичність, освітня реформа.*

У XXI столітті мовна освіта розглядається як багатовимірний, міждисциплінарний процес, що передбачає не лише оволодіння лінгвістичними знаннями, а й розвиток мисленнєвих стратегій, міжкультурної свідомості та комунікативної гнучкості. У сучасному освітньому середовищі відбувається зміщення акценту з традиційного граматико-перекладного підходу до інтегрованих моделей навчання, що охоплюють когнітивний, комунікативний і лінгвокультурний виміри. Зростання ролі іноземних мов у глобалізованому світі, реформування освіти в Україні відповідно до європейських стандартів, зокрема Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти (CEFR) [6], та формування нової мовної політики з акцентом на державну українську мову створюють нові виклики й завдання для педагогів. Одночасно викладання англійської мови набуває стратегічного значення як інструменту інтеграції у світовий культурний і професійний простір.

У науковому дискурсі останніх років значна увага приділяється вивченню когнітивного, комунікативного та лінгвокультурного аспектів мовної освіти як інтегрованої системи. У міжнародному вимірі ідеї когнітивного навчання розвивають М. Уллман [13], Р. Шіффрін і В. Шнайдер [12], які описують механізми переходу від контрольованого до автоматизованого мовленнєвого опрацювання. Комунікативна парадигма базується на класичній моделі комунікативної компетентності, яку запропонував Д. Гаймс [10], з подальшим розвитком у працях М. Канала та М. Свейна [11]. Вони визначають структуру компетентності як поєднання граматичних, соціолінгвістичних, дискурсивних та стратегічних компонентів. У практичному контексті української школи ці ідеї втілюються через Концепцію «Нова українська школа», співпрацю з Британською Радою та впровадження інтерактивних методів [9].

Лінгвокультурний підхід осмислюється на основі ідей К. Крамш, яка доводить нерозривність мови й культури та актуальність міжкультурної свідомості у процесі мовного навчання [4]. В українському контексті ця парадигма має ідентифікаційний вимір, оскільки сприяє утвердженню державної мови як чинника національної свідомості, що підкреслюється в роботах О. Тарнопольського та його колег [5].

Метою статті є комплексне осмислення когнітивного, комунікативного та лінгвокультурного вимірів сучасної мовної освіти в умовах трансформації освітньої парадигми України, а також аналіз теоретичних засад і практичних шляхів реалізації цих підходів у національному та міжнародному контекстах. До основних завдань цього дослідження належать: окреслення ключових характеристик когнітивного підходу та з’ясування його ролі у розвитку мисленнєвих стратегій мовної особистості; аналіз змісту й структури комунікативної компетентності як базової складової ефективної мовленнєвої діяльності; визначення особливостей лінгвокультурного виміру мовної освіти та його значення для формування міжкультурної обізнаності й національної ідентичності; вивчення можливостей адаптації елементів британського досвіду викладання мов до українських реалій; а також узагальнення практичних шляхів інтеграції когнітивного, комунікативного та культурного підходів у сучасні освітні стратегії України.

У межах сучасної педагогіки когнітивний підхід до мовної освіти постає як комплексна модель, що ґрунтується на глибокому розумінні психічних процесів, які забезпечують засвоєння, збереження та ефективне

використання мовного матеріалу. У центрі цієї моделі перебувають ключові когнітивні функції – мислення, увага, пам'ять, сприйняття та обробка інформації. Саме ці процеси значною мірою визначають успішність навчання іноземної мови, оскільки вони формують основу для розуміння й продукування мовлення, побудови мовних зв'язків та набуття комунікативної компетенції.

На підтримку когнітивного підходу виступають численні зарубіжні дослідження. Зокрема, американські вчені Р. Шіффрін і В. Шнайдер ще в 1977 році запропонували модель контрольованої та автоматизованої обробки інформації. Вони довели, що на початкових етапах вивчення мови учні покладаються переважно на свідомі, контрольовані стратегії опрацювання матеріалу. Натомість зі зростанням досвіду і рівня володіння мовою активізуються автоматизовані патерни розпізнавання мовних одиниць і синтаксичних структур. Цей підхід пізніше було підтверджено результатами нейропсихолінгвістичних досліджень, які засвідчили зміну активності різних зон мозку залежно від мовної компетентності мовця [12, с. 127].

У межах іншої впливової моделі – декларативної та процедурної пам'яті, запропонованої американським нейропсихолінгвістом М. Уллманом (Джорджтаунський університет), мовні знання на початковому етапі набуваються у формі усвідомлених, декларативних правил. Згодом ці знання трансформуються у процедурні навички, що виявляються у швидкому, автоматизованому використанні мовних форм без потреби у свідомому аналізі. Така трансформація знань в уміння підкреслює важливість систематичної мовної практики в умовах, максимально наближених до реальних комунікативних ситуацій [13, с. 717].

З урахуванням зазначених теоретичних засад когнітивний підхід вимагає від викладача не лише ролі інформатора, а передусім – організатора навчального середовища, що стимулює мислення, рефлексію та аналітичну діяльність учнів. Серед найбільш ефективних педагогічних стратегій варто відзначити:

– урахування типів пам'яті (сенсорної, короткочасної, довготривалої) під час структурування навчального матеріалу;
– застосування мнемонічних прийомів, зокрема асоціацій, рим, акронімів;
– варіативне повторення лексики та граматики в різних типах завдань;
– створення ситуацій проблемного мислення, де учні мають самостійно аналізувати, передбачати та робити висновки.

Важливим аспектом є також забезпечення автентичності навчального контексту. Це означає включення у навчання ситуацій, що максимально наближені до реального мовного середовища: рольові ігри, дискусії, комунікативні завдання з елементами вибору й прогнозування. Такі підходи стимулюють не лише мовну активність, а й мисленнєву гнучкість, креативність та здатність до адаптації.

Загалом, когнітивний підхід сприяє формуванню усвідомленої, аналітичної мовної особистості, здатної ефективно функціонувати в умовах багатомовного й інформаційно насиченого світу. Він орієнтує навчання на якісні зміни у свідомості учня – від пасивного сприймання до активного конструювання знань і стратегічного використання мови.

У сучасній українській школі та закладах вищої освіти когнітивний підхід до мовної освіти поступово утверджується як важливий компонент освітнього процесу. Його втілення передбачає не лише засвоєння мовних структур, а й розвиток глибшого розуміння мови через активізацію мислення, аналітичних умінь і здатності розв'язувати мовні завдання в різних комунікативних ситуаціях. Особлива увага приділяється формуванню навичок критичного аналізу тексту, вмінню бачити приховані зв'язки між мовними одиницями та застосовувати різноманітні стратегії для розуміння й продукування мовлення.

Одним із ефективних способів реалізації когнітивного підходу є впровадження спеціальних технологій розвитку пам'яті, зокрема створення асоціативних зв'язків між словами, тематичних кластерів, інтелект-карт і структурованих схем. Застосування подібних прийомів істотно підвищує ефективність засвоєння лексичного й граматичного матеріалу, сприяючи не лише механічному запам'ятовуванню, а й усвідомленню внутрішньої логіки мовної системи.

На практиці це проявляється у формуванні в учнів уміння групувати лексику за змістовими ознаками, виявляти семантичні зв'язки між словами, створювати власні мовні асоціації та візуалізувати інформацію. Наприклад, у процесі вивчення фахової лексики (зокрема в ІТ-сфері) ефективною є подача термінів у вигляді логічно пов'язаних блоків, що дозволяє швидше й глибше зрозуміти не лише значення окремих одиниць, а й контекст їх уживання.

У шкільній практиці когнітивний вимір особливо яскраво проявляється на уроках української мови, де акцент робиться на розвиток логіко-смислових зв'язків, формування понять, виявлення закономірностей у граматичних структурах. Учні навчаються аналізувати мовні явища, будувати узагальнення, створювати тематичні схеми й структури для глибшого осмислення матеріалу. Натомість на уроках англійської мови вагомими стають такі стратегії, як метод ключового слова, асоціативне запам'ятовування нової лексики, використання мнемонічних прийомів, створення історій або візуальних образів на основі нових мовних одиниць.

Показовими є й підходи, що використовуються у британській початковій освіті, де когнітивні стратегії становлять основу курсу формування читацьких навичок (reading comprehension strategies). Учням пропонують не лише прочитати текст, а й активно співвіднести його зміст із власним досвідом, висловити передбачення, сформулювати запитання до тексту, зробити висновки, з'ясувати авторське ставлення. Як зазначає британський когнітивіст В. Шнайдер, такий підхід формує гнучке мислення, здатність до рефлексії та

аналітичного сприйняття інформації, що є надзвичайно важливим у сучасному комунікативному світі.

Отже, когнітивний вимір мовної освіти полягає в тому, щоб навчати мові не автоматично, а через усвідомлену інтелектуальну діяльність. Учень у такому навчальному процесі не просто відтворює готову інформацію, а стає активним суб’єктом пізнання, який аналізує, систематизує та трансформує мовний матеріал відповідно до власних мовних потреб і контекстів. Такий підхід сприяє формуванню компетентного, мислячого мовця, здатного ефективно функціонувати в багатомовному й багатокультурному середовищі.

У XXI столітті комунікативний підхід посідає провідне місце серед методик викладання іноземних мов. Його головна мета полягає не лише в оволодінні граматичними структурами, а у формуванні здатності ефективно й доречно використовувати мову в реальних комунікативних ситуаціях – у повсякденному житті, професійному середовищі, міжособистісному спілкуванні.

Основи цього підходу були закладені американським соціолінгвістом Д. Гаймсом, який у 1966 році запропонував поняття комунікативної компетенції як альтернативу вузькому розумінню «мовної компетентності», притаманному класичній лінгвістиці. За Д. Гаймсом, знання мови охоплює не лише знання граматики, а й уміння використовувати мовні засоби відповідно до соціального контексту – з урахуванням ситуації, учасників спілкування, мети висловлювання тощо [10, с. 269].

Подальший розвиток цієї ідеї отримав у роботах К. Канала і М. Свейна, які виокремили чотири компоненти комунікативної компетенції: лінгвістичний (володіння мовною системою), соціолінгвістичний (уміння будувати висловлювання відповідно до норм мовленнєвої поведінки), дискурсивний (здатність логічно структурувати текст) і стратегічний (застосування компенсаторних стратегій у разі труднощів у спілкуванні) [11].

У педагогічній практиці комунікативний підхід реалізується через створення автентичних мовних ситуацій, у яких учні застосовують мову як засіб досягнення комунікативної мети. На перший план виходять методи, що передбачають:

– активну взаємодію між учнями (робота в парах і групах);
– моделювання реального спілкування (рольові ігри, діалоги, дискусії);
– проектну діяльність (створення презентацій, обговорення проблем);
– використання автентичних матеріалів (відео, пісні, листи, інструкції).

Завдяки такому підходу мова сприймається не як об’єкт вивчення, а як інструмент комунікації, що значно підвищує мотивацію та ефективність навчання.

В Україні комунікативний підхід посідає ключове місце в державних освітніх стратегіях, зокрема у Концепції «Нова українська школа» (НУШ). Відповідно до оновлених програм з іноземних мов, навчання орієнтується на розвиток ключових компетентностей, серед яких вільне володіння англійською мовою розглядається як одна з умов успішної інтеграції у глобальний освітній і професійний простір.

Як зазначає Р. Янг у своєму дослідженні, комунікативний підхід в Україні реалізується вже з дошкільного віку, зокрема за підтримки Британської Ради та інших міжнародних ініціатив. Автор відзначає, що на уроках англійської мови для молодших школярів широко використовуються пісні, казки, рухливі ігри, міміка та рольові діалоги, які сприяють формуванню позитивної мотивації до вивчення мови та природному засвоєнню лексики й граматики [3].

Комунікативний підхід в українській школі вже не є новаторським експериментом, а фактично закріпленим стандартом, який визначає підходи до планування занять, розробки підручників і оцінювання мовної компетентності.

Британський досвід комунікативної мовної освіти вважається одним із найуспішніших у світі завдяки системному підходу до формування в учнів реальних мовленнєвих умінь і навичок, що відповідають вимогам сучасного суспільства. Основна мета, задекларована в офіційних освітніх документах Великої Британії, полягає в тому, щоб навчання мови сприяло не лише засвоєнню правил граматики, а розвитку здатності учнів розуміти та виражати ідеї, факти й почуття у повсякденному та професійному спілкуванні. Як зазначено в Національній навчальній програмі для Англії (National Curriculum), мовна освіта має «дозволити учням розуміти і висловлювати ідеї, факти та почуття звичними засобами» [7].

У сучасній редакції Державної освітньої стратегії Великої Британії, затвердженій Міністерством освіти у 2021 році, наголошено, що іноземна мова в шкільному курсі розглядається не лише як академічна дисципліна, а передусім як інструмент комунікації, який забезпечує доступ до іншомовної культури, міжособистісної взаємодії та глобального спілкування [7]. Це передбачає створення ситуацій, у яких мова використовується природно, а не лише як об’єкт граматичного аналізу.

В українському освітньому просторі ці ідеї поступово адаптуються до національних умов. У межах державної мовної політики пріоритетом, безумовно, є розвиток української мови як державної та мови міжетнічного спілкування. Проте водночас спостерігається активне впровадження іноземних мов, насамперед англійської, із чітким комунікативним ухилом. Це реалізується не лише в оновлених програмах шкільної освіти, а й у розвитку мовних центрів, шкільних олімпіад, міжнародних проєктів, а також у співпраці з такими інституціями, як Британська Рада в Україні.

На практиці це виявляється у:

– використанні парної та групової роботи на уроках;
– створенні проєктів із ситуативними мовленнєвими завданнями;

– моделюванні автентичних комунікативних ситуацій через рольові ігри, дебати, навчальні постановки;
– інтеграції відео- та аудіоматеріалів, що відображають реалії повсякденного життя (наприклад, сценки в магазині, на вокзалі, в лікарні тощо).

Як зазначає Р. Янг у своєму дослідженні 2022 року, українські вчителі активно використовують британський комунікативний досвід, особливо у молодшій школі. Завдяки міжнародним програмам і підтримці Британської Ради уроки англійської мови будуються навколо живого спілкування, пісень, віршів, коротких діалогів, казок і мультимедійних ігор, що дозволяє занурити дітей у мовне середовище з раннього віку [3]. Дослідник підкреслює, що перевага такого підходу полягає в його природності: діти не відчувають навчання як примус, а як гру, в якій поступово засвоюються мовні структури. У старших класах ці методи доповнюються аналітичним читанням текстів, підготовкою презентацій, дебатами, міждисциплінарними проєктами, що сприяє формуванню не лише мовної, а й соціокультурної та громадянської компетентностей.

Отже, комунікативний вимір у мовній освіті, як у Британії, так і в Україні, дедалі більше фокусується на розвитку реального, ситуативного, змістовного мовлення. В умовах України це поєднується з державними освітніми реформами, розширенням співпраці з міжнародними партнерами та орієнтацією на компетентнісний підхід. Мова перестає бути ізольованою навчальною дисципліною – вона стає засобом соціалізації, міжкультурної взаємодії та особистісного зростання, що є надзвичайно актуальним у сучасному глобалізованому суспільстві.

Лінгвокультурний підхід у мовній освіті передбачає органічне поєднання вивчення мови з опануванням культури її носіїв. У сучасній лінгводидактиці вважається аксіоматичним, що мова є не лише засобом передачі інформації, а й носієм культурних цінностей, національного світогляду, норм поведінки та колективної пам'яті. Тому ефективне навчання мови неможливе без одночасного формування міжкультурної компетентності – здатності розуміти іншу культуру, орієнтуватися в її нормах, звичаях і мовленнєвій поведінці.

У теоретичному вимірі сучасна лінгвокультурологія підкреслює нерозривність понять «мова» і «культура». Відомий дослідник Клер Крамш зазначає, що після так званого «комунікативного повороту» у 1970–1980-х роках у мовній освіті виникла нова парадигма: культура перестала розглядатись як сукупність знань про країну, натомість почала розумітись як повсякденна мовленнєва практика, як «спосіб життя» мовної спільноти [4]. Згідно з цим підходом, вивчення іноземної мови включає в себе не лише засвоєння лексики й граматики, а й знайомство з культурними символами, етикетом, ритуалами, фольклором, мас-медіа, популярними фразами та соціальними стереотипами.

В Україні лінгвокультурний підхід набуває особливої ваги, оскільки мовна освіта розглядається не лише як інструмент комунікації, а як засіб збереження, розвитку й утвердження української національної ідентичності. Як зазначають О. Тарнопольський та співавтори, одним із ключових завдань державної гуманітарної політики є формування лінгвокультурної освіти з європейським вектором, яка охоплює всі верстви населення – від дітей до дорослих [5].

Ця модель активно впроваджується з перших років незалежності: систематичне навчання української мови та культури у дитсадках, школах і вишах сприяє відновленню мовної свідомості навіть у традиційно російськомовних регіонах. Досвід засвідчує: дитина, яка зростає в російськомовному середовищі, завдяки школі, університету й публічному простору опановує українську мову й долучається до української культури, що відіграє стратегічну роль у процесі націєтворення.

У сфері вивчення іноземних мов лінгвокультурний вимір реалізується як виховання поваги до чужої культури, формування толерантності й навичок міжкультурного діалогу. В українських школах вивчення англійської мови вже давно включає елементи культури англомовних країн: учні знайомляться з релігійними святами (Christmas, Easter), історичними подіями, національними символами, побутом і традиціями, а також із сучасною культурою – фільмами, піснями, медіапрактиками.

Цей підхід повністю відповідає тезі С. Крамш про те, що національна культура вивчається не ізольовано, а в контексті використання мови – у щоденній комунікації, у соціальних ролях, у публічному дискурсі [4]. На практиці це означає, що учням пропонують не лише тексти про традиції, а й інтерактивні завдання, у яких вони можуть моделювати ситуації культурної взаємодії: вести діалог із туристом, писати листа англомовному другові, планувати поїздку до іншої країни.

Британська система освіти дає приклад системного підходу до формування мультикультурної та багатомовної свідомості. У британських школах значну увагу приділяють не лише культурі країни-носія мови, а й вихованню поваги до лінгвістичного й культурного розмаїття самої Великої Британії. У програмі часто порушуються теми глобальної свідомості, толерантності, прав людини, рівності мов і культур, що є відображенням політики м'якої сили англійської мови у світі [6].

Окрім того, стандарти CEFR (Common European Framework of Reference for Languages), які підтримує й Великобританія, передбачають вивчення щонайменше чотирьох мов протягом життя – рідної, міжнародної (англійської), ще однієї європейської (наприклад, німецької чи французької) та, за можливості, регіональної мови. В Україні ця модель поступово реалізується через освітні програми, де після опанування англійської мови у початковій школі учням пропонують другу іноземну мову з 5–6 класу.

Отже, лінгвокультурний вимір мовної освіти в Україні реалізується у двох напрямках: по-перше, через державну політику підтримки української мови як чинника культурної ідентичності, по-друге, через вивчення іноземних мов як інструменту міжкультурної комунікації. Завдяки включенню культурного компонента в навчальні програми українські учні набувають не лише мовних навичок, а й здатності орієнтуватися в соціокультурних реаліях, взаємодіяти з представниками інших культур на основі поваги та розуміння, що є ключовою вимогою сучасної європейської освіти.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що сучасна мовна освіта має ґрунтуватися на комплексному підході, який поєднує когнітивний, комунікативний і лінгвокультурний виміри. Така інтеграція сприяє формуванню не лише мовних знань, а й розвитку критичного мислення, мовної рефлексії, міжкультурної обізнаності та здатності використовувати мову як інструмент реальної комунікації.

Когнітивний підхід дає змогу активізувати мислення учнів, залучити пам’ять, увагу, аналітичні стратегії до процесу опрацювання мовного матеріалу. Комунікативна парадигма орієнтує на створення автентичних навчальних ситуацій, у яких мова виступає не як об’єкт вивчення, а як засіб досягнення цілей. Лінгвокультурний компонент акцентує на значущості культури у процесі вивчення мови, формуючи в учнів уміння взаємодіяти з іншими культурами з позиції поваги, толерантності та розуміння.

У світлі проведеного аналізу перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення й емпіричне тестування методик розвитку міжкультурної компетентності учнів засобами лінгвокультурного контенту в шкільних курсах англійської мови. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити глибше розуміння мови як частини культури, а й сприяє формуванню громадян світу – відкритих до різноманіття, здатних до ефективної міжкультурної комунікації, що особливо актуально в умовах євроінтеграційного курсу України.

Отже, мовна освіта в XXI столітті постає як багатовекторний процес, що має охоплювати інтелектуальний, емоційний і культурний потенціал особистості, формуючи свідомого, креативного й комунікативно компетентного мовця.

Використана література:

1. Міністерство освіти і науки України. Концепція «Нова українська школа». Київ, 2016. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Book-ENG.pdf.
2. Handå Myhre M., Muradyan O., Nekhaienko O. Educational Reform and Language Policy in Ukraine: Implementation in the Border Regions. *Ideology and Politics Journal*. 2022. № 3(22). P. 141-149. https://doi.org/10.36169/2227-6068.2022.03.00007
3. Jiang H. Teaching English to Young Learners in China and Ukraine. *Educational Challenges*. 2022. Vol. 27. № 2. P. 16–28. https://doi.org/10.34142/2709-7986.2022.27.2.01.
4. Kramsch C. Culture in foreign language teaching. *Iranian Journal of Language Teaching Research*. 2013. Vol. 1. № 1. P. 57–78.
5. Tarnopolskyi O., Volkova N., Kozhushko S. Sustained English lingua-cultural education: a solution for Ukraine. E3S Web of Conferences. 2020. Vol. 166, 10004 (ICSF 2020). https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016610004.
6. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Strasbourg, 2001. 273 p.
7. Department for Education. National Curriculum in England : Framework Document. London, 2014. URL : https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/381344/MFL_KS2_KS3_Framework_document.pdf.
8. Department for Education. Languages Curriculum Guidance. London, 2021. URL : https://www.gov.uk/government/publications/languages-curriculum-guidance.
9. Young R. Teaching English in Ukraine: Communicative Approaches in the Early Years. *International Journal of Language and Education*. 2022. Vol. 18. № 2. P. 45–53. https://doi.org/10.23856/ijle1823.
10. Hymes D. On Communicative Competence. Pride J. B., Holmes J. (Eds.). Sociolinguistics. Harmondsworth : Penguin. 1972. P. 269-293.
11. Canale M., Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*. 1980. Vol. 1. № 1. P. 1–47.
12. Shiffrin R. M., Schneider W. Controlled and automatic human information processing: II. Perceptual learning, automatic attending, and a general theory. *Psychological Review*. 1977. Vol. 84. № 2. P. 127–190.
13. Ullman M. T. A neurocognitive perspective on language : The declarative/procedural model. *Nature Reviews Neuroscience*. 2001. Vol. 2. № 10. P. 717–726.

References:

1. Ministry of Education and Science of Ukraine. The Concept of the “New Ukrainian School” [Ministry of Education and Science of Ukraine. Concept “New Ukrainian School”]. (2016). Kyiv URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Book-ENG.pdf. [in Ukrainian].
2. Handå Myhre M., Muradyan O., Nekhaienko O. (2022). Educational Reform and Language Policy in Ukraine: Implementation in the Border Regions. *Ideology and Politics Journal*. № 3(22). P. 141–149. https://doi.org/10.36169/2227-6068.2022.03.00007
3. Jiang H. (2022). Teaching English to Young Learners in China and Ukraine. *Educational Challenges*. Vol. 27. № 2. P. 16–28. https://doi.org/10.34142/2709-7986.2022.27.2.01
4. Kramsch C. (2013). Culture in foreign language teaching. *Iranian Journal of Language Teaching Research*. Vol. 1. № 1. P. 57–78.
5. Tarnopolskyi O., Volkova N., Kozhushko S. (2020). Sustained English lingua-cultural education: a solution for Ukraine. E3S Web of Conferences. Vol. 166, 10004 (ICSF 2020). https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016610004
6. Council of Europe. (2001). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Strasbourg 273 p.
7. Department for Education. (2014). National Curriculum in England : Framework Document. London. URL : https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/381344/MFL_KS2_KS3_Framework_document.pdf.

8. Department for Education. (2021). Languages Curriculum Guidance. London. URL : https://www.gov.uk/government/publications/languages-curriculum-guidance
9. Young R. (2022). Teaching English in Ukraine : Communicative Approaches in the Early Years. *International Journal of Language and Education*. Vol. 18. № 2. P. 45–53. https://doi.org/10.23856/ijle1823 [in English].
10. Hymes D. (1972). On Communicative Competence. Pride J. B., Holmes J. (Eds.). Sociolinguistics. Harmondsworth : Penguin. P. 269–293
11. Canale M., Swain M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*. Vol. 1. № 1. P. 1–47
12. Shiffrin R. M., Schneider W. (1977). Controlled and automatic human information processing: II. Perceptual learning, automatic attending, and a general theory. *Psychological Review*. Vol. 84. № 2. P. 127–190
13. Ullman M. T. (2001). A neurocognitive perspective on language: The declarative/procedural model. *Nature Reviews Neuroscience*. Vol. 2. № 10. P. 717–726

I. Ovchynnikova, O. Leuta, Yu. Kravtsova, S. Matvyeyeva, L. Makarenko. Language education in the context of modern discourse: cognitive, communicative and linguocultural dimensions

The article provides a multidisciplinary insight into modern language education in the context of educational reform in Ukraine and the globalized world. The authors focus on three key dimensions that shape the quality and effectiveness of language instruction: cognitive, communicative, and linguocultural. Within the cognitive framework, attention is paid to memory, attention span, thinking, and language processing strategies, as well as the automatization of language actions.

The article refers to the work of M. Ullman, R. Shiffrin, and W. Schneider, who emphasize the role of mnemonic techniques, associative thinking, and neurocognitive models in language learning. The communicative dimension is defined as learners' ability to interact linguistically in authentic sociocultural situations. Based on the theories of D. Hymes, M. Canale, and M. Swain, the article highlights the components of communicative competence and the most efficient teaching methods: pair work, role-plays, and project-based learning. Examples of implementing this approach in Ukraine (New Ukrainian School reform, British Council initiatives) are provided. The linguocultural dimension is interpreted as a foundation for intercultural competence, the development of linguistic personality, and the promotion of national cultural identity.

The article justifies the integration of cultural content into language instruction, with reference to C. Kramsch's theory and CEFR principles. The authors argue that effective 21st-century language education should be grounded in a comprehensive approach that unites cognitive depth, communicative functionality, and cultural awareness.

It has been proven that the cognitive approach makes it possible to activate students' thinking, to involve memory, attention, and analytical strategies in the process of processing language material. The communicative paradigm focuses on creating authentic learning situations in which language acts not as an object of study, but as a means of achieving goals.

Key words: *language education, cognitive dimension, communicative competence, intercultural awareness, linguistic personality, CEFR, teaching strategies, critical thinking, cultural identity, educational reform.*

УДК 372.879.6
DOI https://doi.org/https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2025.104.17

Оржицький Р. Л., Мазін В. М.

БОКС ПОКРАЩУЄ SOFT SKILLS

Враховуючи різноманіття всіляких проблем, які постають сьогодні перед сучасними здобувачами освіти, необхідно приділити значну увагу розвитку їхніх навичок соціальної взаємодії, не викреслюючи з уваги всебічний розвиток фізичних якостей, а також спрямування їхньої мотивації та зосередженості до здорового способу життя. Заняття з фізичного виховання виступає найкращім засобом для цього. Соціальну адаптацію особистості визначають ефективне спілкування, співпраця та вміння вирішувати конфлікти. Уроки фізичної культури створюють сприятливе середовище для розвитку цих навичок через динамічну взаємодію, необхідність дотримання правил і взаємоповагу між учасниками. Використання боксу як педагогічного засобу сприяє не лише фізичному розвитку, а й формуванню відповідальності, самоконтролю та здатності конструктивно реагувати на виклики соціального середовища. Дослідження цієї проблеми є актуальним у контексті компетентнісного підходу в освіті, що передбачає інтеграцію soft skills у навчальний процес. Як зазначають багато дослідників [1; 7; 8], *такий вид спорту як бокс вносить до уроку фізичної виховання свої переваги. Бокс як шкільний вид спорту набуває все більшого значення у країнах Європи і отримує все більше визнання як цінний засіб не тільки фізичного стимулювання учнів, а й допомагає в розвитку навичок соціальної взаємодії, також сприяє передачі важливих цінностей, таких як освіта та дисципліна. Унікальне поєднання фізичної активності, стратегічного мислення та розумової сили робить бокс захоплюючим видом спорту для закладів освіти, який виходить далеко за рамки простого вивчення техніки ударів. Розглядаючи психологічні, фізичні та освітні аспекти боксу, буде доречним проілюструвати, як він може допомогти учням розвиватися не лише фізично, а й розумово та набувати цінних життєвих навичок. Спираючись на сказане вище, нами проводиться дисертаційне дослідження на тему «Формування навичок соціальної взаємодії в учнів 5–9-х класів на уроках фізичної культури засобами боксу».*

Ключові слова: *здобувачі освіти, навички соціальної взаємодії, бокс, урок фізичної виховання, заклади освіти.*